

ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА І УКРАЇНСЬКЕ ЖІНОЦТВО

Цього року відзначаємо 100 ліття героїчного переможного бою за гору Маківку в Карпатах, що відбувся в травні 1915 року. Загін Українських Січових Стрільців, як частина австрійського війська, в рішучий день битви став віч-на-віч з цілою бригадою російського царського війська. У жорсткім і завзятому бою, що включав неабиякі героїські вчинки, Січові Стрільці здобули тріумфальну перемогу, взяли Маківку і змусили російські війська відступати. Австрійське військово командування дало велике признание і похвалу Січовим Стрільцям та нагородило їх за ці героїчні вчинки.

У загоні Січових Стрільців була також і жіноча команда, і в

битві за Маківку із цієї чети брало участь три жінки – Олена Степанів (1892-1963), Софія

Галечко (1891-1918) та Ірина Кузь. Вони були першими жінками-воєнками в армії 20-го століття, які йшли в бій пліч-о-пліч з чоловіками. За надзвичайні героїчні подвиги під час битви за Маківку, ці жінки були нагороджені медалями за хоробрість, а також їм було надано підвищений військовий ступінь - до підхорунжого і хорунжого. Про їхні досягнення було оповіщено та описано у більшості європейських газет, особливо в австрійській, німецькій, скандинавській та українській пресі. Їхні фотографії появи-

лися в пресі, а також із їхніми зображеннями, а також із зображенням багатьох стрілецьких провідників були видані поштові листівки. Ці листівки стали дуже популярним та практичним засобом для кореспонденційного зв'язку. Ними користувалось населення, як цивільне так і військове. Сьогодні вони є цікавим для колекціонерів. Наш Музей і Бібліотека також має гарну збірку цих листівок.

Як ці молоді жінки стали військовиками 1914 року? Які обставини до цього додалися? Європейська політична нестабільність в 1910-их роках насторожила населення Західної України щодо необхідної підготовки до можливої, а то й неминучої війни. Українська молодь та студенти в Галичині з початку 20-го століття брали активну участь у різних спортивних та напів-військових організаціях, таких як Сокіл, Пласт і Січові Стрільці. Крім фізичного та військового вишколу, розвитку витривалості, сміливості, вміння надати першу медичну допомогу тощо, - ці організації, в першу чергу, присвячували велику увагу збудженню та розвитку у кожного учасника національної свідомості, патріотизму та ідейності. Українські громадські провідники, студенти та молодь тих днів вірили, що із підходом австро-російського конфлікту, українці можуть і повинні організувати військові загони, які у відповідних обставинах могли б боротися за незалежну Україну.

Українські жіночі організації вже від кінця 19-го століття відігравали важливу роль в національному розвитку України. Усвідомивши потребу підготовки до війни, Жіночий Комітет у Львові скликав загальні збори 14-го грудня 1912 року. На зборах було обговорено повне розуміння політичної ситуації та запропоновано обов'язки української жінки під час неминучої війни. У резолюціях зборів підкреслено рішучість жіноцтва бути корисним та однаковою оціненим за працю у воєнних заходах. Збори проведені та організовані Константиною Малицькою (1872-1947)- педагогом, письменницею, громадською діячкою, та іншими чільними освітніми та громадськими провідницями, такими, як Олена Залізняк (1886-1969), Марія Білецька (1864-1937), Ольга Басараб (1899-1924), молода Олена Степанів та багато інших. Збори також звернулися в пресі до населення жертвувати на "Невгасаючий фонд

України", щоб, як що виникне потреба, мати відповідні фінанси для військових потреб. Цей фонд дійсно став у пригоді, бо зібрані гроші допомогли в перших тижнях війни вдержати та вивінувати молодих добровольців, які вступили в ряди Січових Стрільців.

Коли війна почалася, багато молодих хлопців та 33 молоді дівчини вступили в ряди Січового Стрільцтва та разом боролися проти російського царського нападника. Між жінками військовиками були уже згадані Олена Степанів, Софія Галечко, Ірина Кузь а також Гандзя Дмитерко, Павлина Михайлишин, Ольга Підвисоцька, Василина Ощупко та другі. Чисельне молоде жіноцтво виконувало ще й іншу роботу: працю в шпиталях, чи польових амбулаторіях, а також бюрому та суспільну роботу.

Із усіх жінок військовиків, Олена Степанів стала найбільш відомою та славною не тільки для українців але особливо для жіноцтва в Фінляндії та Скандинавських країнах. У битві 1916 року Олена Степанів попала в російський полон та була вивезена з іншими полоненими в Ташкент. Звістку про її полон було описано в багатьох європейських та українських газетах. З упадком російського царського уряду полонених було звільнено та з допомогою міжнародного Червоного Хреста повернено додому, мандруючи поїздом до Петрограду, а тоді до Фінляндії, Норвегії, Швеції, а згодом Відня і до Львова. Коли Олена подорожувала через Фінляндію та Швецію, багато статей, фотографій та інтерв'ю з'явилося про неї в часописах тих країн. Усі були зацікавлені та захоплені цією молододу жінкою – лицарем. Вона стала знаменитістю для них та прикладом до наслідування, бо саме в ті роки фінські та скандинавські жінки активно боролися за здобуття жіночих прав. Надзвичайні історії можна оповідати про кожна із цих українських жінок, які вступили в ряди Січового Стрільцтва та брали участь у багатьох битвах під час першої світової війни.

Наш Музей і Бібліотека має значну колекцію поштових листівок (адре-

ДМИТЕРКО

сованих і неадресованих) зі зображеннями Січових Стрільців. Ці листівки самі по собі є цінним ілюстративним матеріалом, але ще більше того - вони є надзвичайно цікавими історичними документами з огляду на те, хто і до кого вони були написані. Для прикладу, три листівки в нашій колекції написані 1915 року і вислані з Відня отцеві Йосифові Чаплинському (1868-1941) до Перт Амбою, Нью Джерзі, де він був парохом. До речі, о. Чаплинський був першим парохом Церкви св. Юра в Нью Йорку. Ще одна листівка написана 1916 р. Левом Лепким (1888-1971) і Романом Купчинським (1894-1976), відомими Січовими Стрільцями, журналістами, письменниками і поетами, і вислана військовою польовою поштою Іванові Боберському у Відень.

Оце ще один приклад, як на вигляд малозначний матеріал може дати глибше і цікавіше розуміння деяких аспектів нашого історичного минулого.

Любов Волинець

Українська Легіон в ден Карпатен. Ltut. Z. Naskowski, Fur. Helene Stepanin, Ltut. J. Technols, Ltut. J. Jarmoszytsch, Kadett-Aspirant Sophie Halotouks auf dem Berge Makivka. S. III. 1915.